

Vicent Escrivà

La invenció d'un novel·lista total

Enric Valor, darrer Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, és conegut, sobretot, per dues activitats quasi obsessives en periodistes i biògrafs: gramàtica i rondallística. Més enllà, però, hi ha l'obra que el defineix com l'escriptor que és: la seva novel·lística, que el situa al costat de narradors ja consagrats al nostre país.

Enric Valor, mestre indiscutible en l'art de narrar, ha estat considerat usualment com un rondallista, greu equivocació perquè no ho és, i un difusor disciplinat de la doctrina gramatical de Pompeu Fabra, que sí. En contra de l'opinió generalitzada, cal dir ací, sense vels místics de dansarina herodiana, que inclús en les recents notes i entrevistes el nostre escriptor sempre rep les mateixes preguntes sobre les «rondalles» i les diverses gramàtiques. Això ja mostra l'escassa lectura de l'obra novel·lística, precisament d'un volum publicat total representatiu de més del 85 per cent de la seua producció.

La seua pràctica literària ve constituïda per les narracions de tipus rondallístic (meravellós, costumístic i d'animalogia casolana).

Amb un desencertat criteri editorial, que ha reeditat, reiteradament, les «rondalles». Amb això han aconseguit una discreta fixació de la imatge del gran fabulador que és Enric Valor i Vives. En algunes declaracions que hem llegit, fa pocs dies, jaquelles són recordades encara en l'edició dels 50 a càrrec de l'Editorial Torre! Les de la Federació d'Entitats Culturals, per exemple, sembla que no han circulat més enllà de la séquia de Montcada. Perquè, del Sénia amunt, no se sap.

Pel que fa a la seua novel·lística, fou un error bastant gros fer-ne l'edició en forma d'*Obra Literària Completa* (tres vols.), on, inevitablement, anaven incloses les consabudes «rondalles».

L'Enric Valor total ha circulat a partir de l'edició imprescindible de l'Editorial Prometeo (1980, dos volums) de l'obra cabdal *Sen-*

se la terra promesa, novel·la digna d'un lectorat més disciplinat que el del nostre País Valencià dels anys 80 finiseculars. L'escàs coneixement d'aquesta novel·lariu, totalitzadora, ha mostrat que els nostres lletraferits estaven molt al dia amb García Márquez, o el Vargas Llosa. Que parlaven de Proust o d'Oller o de Miquel Llor. Que havien sentit música sobre Villalonga o l'admirable Rodoreda, però no de l'Enric Valor de *L'ambició d'Aleix*.

L'obra valoriana ateny nivells prodigiosos de gramaticalitat restringida i ús de llenguatge estàndard total i policèntric, lèxic acurat, etc., inobviabls en tot bon prosador d'aquest territori psoe-acotat.

La seua novel·lística sembla construïda per un rellotger suís dels d'abans de la tecnologia IBM: és d'una exactitud ultraperfeccionista. Ha corregut els paràmetres narratius del costumisme sense muntar els tendellons de campanya. El realisme més despullat i dur. El psicologisme europeu i la pràctica del relat de misteri (*L'experiment Strolowickz*, 1931). És balzaquí i stendhalià. I Moravia li po-

sa certes *ciociars* com a estímul darrer. Enric Valor és com un petit déu que construeix un món totalitzador en tres etapes cabdals: la novel·la de la Baixura (*L'ambició d'Aleix*: Vives Mora, 1960), amb una tercera edició (Gregal, 1985); la novel·la de la Muntanya (*La idea de l'emigrant*: Gregal, 1987), el Cicle de Cassana, encara no tancat (*Sense la terra promesa*, *Temps de batuda* i la tercera, de la qual porta mecanografiats prop de 300 holandesos...).

Autor amb un ironia destructora moltes voltes de l'encant de la rondalla popular i d'humor de clara nissaga martorelliana, posseeix la totalitat polivalent, fresca i vigorosa del català universal.

Enric Valor és, encara, i si el nou premi no hi posa remei, el gran novel·lista inesperat. Vaja: el tresor que teníem soterrat sota els fonaments del gran palau d'una literatura mil·lenària. En ell podem veure un escriptor que ompli el greu buit narratiu de dos segles de literatures (XIX i XX) al nostre país.

Però, amb el seu Cicle de Cassana, Enric Valor, persona amable i discreta, ingressa en el gran club dels

narradors que proposen les fantàpolis universalitzades (ciutats de ficció literària) tals com Vilaniu, Bearn, Comarquinal, Montcarrà, Macondo, Santa Maria, Vesta... i un llarg etc.

Novel·lista total, esdevé testimoni de la destrucció de la nostra ecologia paisvalença, de la fauna irrecuperable, de la petita noblesa rural però fidel a la llengua i a la nissaga catalanes, del món tradicional, etc. Narrador imprescindible, doncs, per tal de recuperar el nostre segle XIX del Migjorn del País Valencià i les dècades inicials d'aquest XX finisecularment ¿post-què?

No pertany a cap generació perquè ell, a soletes, és el resum de tota una història de generacions.

Entre els seus primers propagadors actuals, cal recordar el treball de Rafael Ventura Melià (1974) a *Cuadernos para el Diálogo* (Colección de los Suplementos, 53). I Neus Oliag. Posteriors: Josep Iborra, Joan Oleza, R. Ninyoles, Gemma Lluch, Flúvia Nicolàs (*EL TEMPS*, núm. 26, 1984). Darrerament, s'ha fet una tesi doctoral (1986) sobre la seua producció literària: *Teoria narrativa i pràctica novel·lística en Enric Valor* (inèdita).

La revista *Aiguadolç* li dedicà un dossier l'any 1985.

Ara, l'Òmnium Cultural li reconeix mèrits. Però algú s'equivocava. Enric Valor no és l'oponent de don Vicent Blasco Ibáñez (¡Déu n'hi do!). El seu lloc exacte rau al costat de Villalonga i del bracet de Rodoreda.

L'obra, ja la tenim en circulació. Quan la llegirem com cal, gojarem amb el producte del gran mestre actual que mai no hem tingut en català en aquesta cantonada del famós Triangle Verd. □